

რობორ არებულირებს ევროპა შრომით მიგრაციას

თანამედროვე მსოფლიოში, სამეურნეო საქმიანობისა და სოციალურ-კულტურული ცხოვრების ინტერნაციონალიზაციისა და დემოკრატიზაციის ერთ-ერთი გამოვლინებაა მოსახლეობისა და შრომითი რესურსების მსხვილ-მასშტაბიანი გადაადგილება, როგორც ცალკეული ქვეყნებს შიგნით, ასევე სხვადასხვა ქვეყნებს შორის.

მე-20 საუკუნის მეორე ნახევარში მოსახლეობის მასობრივი მიგრაცია მსოფლიო თანამეგობრობისთვის დამახასიათებელი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მოვლენა გახდა, რომელთა შორის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება შრომითი რესურსების მიგრაციას. მასში იგულისხმება შრომისუნარიანი მოსახლეობის გადაადგილება ერთი ქვეყნიდან მეორე ქვეყანაში ხანგრძლივი პერიოდით (როგორც წესი, ერთ წელზე მეტი ხნით). **შრომითი მიგრაცია წარმოდგენილია შრომისუნარიანი ასაკის ადამიანებით, რომლებიც ტოვებენ სამშობლოს და გარკვეული ვადით უფრო მაღალი ანაზღაურების საძებრად მიემართებიან სხვა ქვეყნებში.** ამასთან, ისინი უმეტეს შემთხვევაში არ წყვეტენ კავშირს ახლობლებთან, ნათესავებთან, ანუ სამშობლოში დარჩენილ ნათესავებს ფულადი გზავნილებით ეხმარებიან, რაც მათი მატერიალური უზრუნველყოფის მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს.

შრომითი რესურსების საერთაშორისო მიგრაციაში შეიძლება გამოვყოთ შემდეგი ძირითადი კატეგორიები: **საერთაშორისო შრომითი მიგრანტები, შრომითი რესურსების იმპორტიორი და შრომითი რესურსების ექსპორ-**

ტიორი ქვეყნები. საერთაშორისო შრომითი მიგრანტი – ესაა, პირი, რომელიც ქვეყნიდან გადის უცხოეთში ძირითადად უფრო მეტი ანაზღაურების მიღების, ან სხვა მიზნით, იქნება ეს ისტორიულ სამშობლოში დაბრუნების სურვილი, თუ რელიგიური შეხედულებების გამო;

შრომითი რესურსების იმპორტიორი ქვეყანა — ესაა ის ქვეყანა, რომელიც მუდმივად ლეზულობს შრომით მიგრანტებს სხვადასხვა ქვეყნებიდან; შრომითი რესურსების ექსპორტიორი ქვეყანა კი ქვეყანა, საიდანაც შრომითი ასაკის პირები სისტემატურად გადიან უცხო ქვეყნებში, ძირითადად მაღალანაზღაურებადი სამუშაოს საძებნელად.

შრომითი რესურსების საერთაშორისო მიგრაციას როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი მხარეები გააჩნია. უპირველეს ყოვლისა, შრომითი რესურსების იმპორტიორი ქვეყნები ყოველგვარი მატერიალური, შრომითი თუ სხვა სახის დანახარჯების განვიხსნავთ ლეზულობენ მაღალკვალიფიციურ, უმეტეს შემთხვევაში იაფ სამუშაო ძალას, რომელიც საშუალებას აძლევს მათ კოლოსალური ეკონომია გასწიონ შრომითი რესურსების მომზადებაზე. ასეთ სარგებელს ძირითადად ეკონომი-

ზურაბ ლალიაშვილი

პრალის ეკონომიკური უნივერსიტეტის მიკრო-მაკრო ეკონომიკის კათედრის დოქტორანტი

კურად განვითარებული ქვეყნები ლეზულობენ, რადგანაც იმიგრანტების შრომის გამოყენებით მიღებული სარგებელი ბევრად აღემატება იმ ფინანსური დახმარების სიდიდეს, რომელსაც ისინი განვითარებად ქვეყნებს უწევენ. აქვე უნდა შევნიშნოთ ისიც, რომ ერთის მხრივ, იმიგრანტები დასავლეთის ქვეყნებში აბალანსებენ შრომის ბაზრის მოთხოვნებს, წარმოადგენენ რა იაფ სამუშაო ძალას, ამავდროულად ამ ქვეყნებს უქმნიან მრავალ სოციალურ-ეკონომიკურ, დემოგრაფიულ და პოლიტიკურ პრობლემას.

შრომითი რესურსების საერთაშორისო მიგრაციის მასშტაბების ზრდაზე, უდიდეს გავლენას ახდენს მსოფლიოში წარმოების ინტერნაციონალიზაციის, გლობალიზაციის და ქვეყანათა შორის ეკონომიკური ინტეგრაციის პროცესები. ეს წარმოშობს შრომითი რესურსების საერთაშორისო მიგრაციის პროცესის სისტემატიზაციისა და რეგულირების აუცილებლობას. სწორედ ამ მიზნით შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ შემუშავებულ იქნა შრომითი რესურსების საერთაშორისო მიგრაციის სახეების კლასიფიკაცია, რომელიც ხუთ ძირითად ტიპს მოიცავს, ესენია:

1) კონტრაქტით მომუშავენი,

სადაც ნათლად არის მითითებული თუ რა ვადით აქვს მუშას მიმღებ ქვეყანაში დარჩენის უფლება. ძირითადად ესენი არიან სეზონური მუშები, რომლებიც დასაქმებული არიან მოსავლის აღებაში, ასევე არაკვალიფიციური და დაბალკვალიფიციური მომუშავეები, რომლებიც ძირითადად დამხმარე სამუშაოებსა და ტურიზმის სფეროში არიან დასაქმებულნი;

2) პროფესიონალები, რომლებიც გამოირჩევიან მომზადების მაღალი დონით, შესაბამისი განათლებითა და მუშაობის პრაქტიკული გამოცდილებით. ამავე ჯგუფს მიეკუთვნება პროფესორ-მასწავლებლები და სტუდენტები;

3) არალეგალური მიგრანტები, რომელთა რიგებში შედიან ის უცხოელები, რომლებიც ქვეყანაში იმყოფებიან ტურისტული ვიზებით, მაგრამ ეწევიან შრომით საქმიანობას. ამ ჯგუფის მილიონობით წარმომადგენელი მუდმივად იმყოფებიან აშშ-ში, ევროპის ქვეყნებში, იაპონიაში, სამხრეთ ამერიკაში და თვით აფრიკაშიც კი, რომელიც ტრადიციულად შრომითი რესურსების ექსპორტიორ კონტინენტს წარმოადგენდა;

4) მიგრანტები, რომლებიც იცვლიან მუდმივ საცხოვრებელ

ადგილს. მიგრანტთა ეს ჯგუფი უპირველეს ყოვლისა ორიენტირებულია მრეწველურად განვითარებული ქვეყნებისკენ;

5) ლტოლვილები – პირები, რომლებიც იძულებულნი გახდნენ დაეტოვებინათ თავიანთი მუდმივი საცხოვრებელი ადგილები იმის გამო, რომ მათ სიცოცხლეს, ან საქმიანობას საშიშროება ემუქრებოდა.

შრომითი რესურსების საერთაშორისო მიგრაციის თავისებურებები იმაში მდგომარეობს, რომ მოცემული პროცესის რეგულირება ხორციელდება ორი, ან მეტი სუბიექტის საშუალებით, რომლებიც ზემოქმედებენ მოსახლეობის გადაადგილების სხვადასხვა სტადიებზე და როგორც წესი, მათი ინტერესებიც ერთმანეთისგან განსხვავდება. თუ შრომითი რესურსების იმპორტიორი უპირატესად ინტერესდება მიგრანტთა შემოსავალზე და მათ გამოყენებაზე, ქვეყანა ექსპორტიორის ფუნქციები ძირითადად შემოიფარგლება ქვეყნიდან გამავალი მიგრაციული ნაკადების რეგულირებით და უცხოეთში საკუთარი მოქალაქეების დაცვით.

მიუხედავად ზემოთ აღნიშნულისა, შრომითი რესურსების იმპორტიორი და ექსპორტიორი ქვეყნების ინტერესები ერთმანეთთან მჭიდროდ არიან გადაჯაჭვუ-

ლი. იმ ქვეყნების ურთიერთდამინტერესების სამართლებრივი გამოხატულება, საიდანაც გადიან ან შემოდინან მიგრანტები, ხორციელდება ორმხრივი, ან მრავალმხრივი საერთაშორისო შეთანხმებების საფუძველზე. ასე მაგალითად, 1976 წლის შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ დასაქმების შესახებ მსოფლიო კონვენენციაზე მიღებული გადაწყვეტილებების საფუძველზე, შრომითი რესურსების მიგრაციული გადაადგილების ორგანიზაცია უნდა ემყარებოდეს ორ, ან მრავალმხრივ შეთანხმებებს, რომელიც შემუშავებული იქნება შრომითი რესურსების როგორც იმპორტიორი, ასევე ექსპორტიორი ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური ინტერესების გათვალისწინებით.

თანამედროვე პერიოდში გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის რიგი დაწესებულებები, ასევე რეგიონული საერთაშორისო ორგანიზაციები ამუშავებენ პრობლემებს, რომლებიც მოსახლეობისა და შრომითი რესურსების საერთაშორისო მიგრაციას ეხება.

საერთაშორისო შეთანხმებების მიღწევისას იზრდება მიგრაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის როლი და ავტორიტეტი, რომლის მიზანსაც წარმოადგენს საერთაშორისო მიგრაციული ნაკადების მონესრიგება, მისი ორგანიზაცია, ასევე ინფორმაციისა და გამოცდილების გაზიარება.

მომუშავე მიგრანტების უფლებების დაცვა მიიღწევა:

- მიგრანტებისთვის უფასო დახმარების განწევის სამსახურების მიერ, რომლებიც აწვდიან მათ სათანადო ინფორმაციას;

- მოქალაქეების ემიგრაცია-სა და იმიგრაციასთან დაკავშირებულ საკითხებთან უტყუარი, საიმედო ინფორმაციის მიწოდება;

- მომუშავე მიგრანტების მიერ თავიანთ სამშობლოში იმ თანხების თავისუფლად გაგზავნა, რომლებიც მათ გამომუშავებული, ან დაგროვილი აქვთ.

განვითარებული ქვეყნების უმრავლესობას მიგრაციულ პო-

ლიტიკაში პროტექციონისტული ღონისძიებები შემოაქვს, რომელიც საკუთარი მოსახლეობის ინტერესების დაცვას ითვალისწინებს. 1993 წელს, საფრანგეთმა შეზღუდა ახალი იმიგრანტების მიღება, ხოლო გერმანიამ მიიღო გადაწყვეტილება არ მისცეს საცხოვრებელი ვიზები შემოსვლის პრეტენდენტებს და არ აღიაროს იმიგრანტი მომუშავეების შვილების მოქალაქეობრივი უფლებები, რომლებიც კონტრაქტით მუშაობენ. საერთაშორისო-სამართლებრივ დოკუმენტებს, რომლებიც არეგულირებენ სამუშაო ძალის მიგრაციის პროცესს ქვეყნებს შორის ინტეგრაციულ დაჯგუფებებს შიგნით, როგორც წესი, ლიბერალური ხასიათი გააჩნია. საერთო ბაზრის ფორმირების შესახებ 1957 წლის რომის შეთანხმების (ძალაში შევიდა 1968წ.) საფუძველზე ევროკავშირის ქვეყნების წევრი ქვეყნების მოქალაქეებს შესაძლებლობას აძლევს იმუშაონ მთელი ევროკავშირის ტერიტორიაზე. 1993 წლის შენგენის შეთანხმების საფუძველზე მიღებულია ერთიანი სავიზო რეჟიმი, ხოლო 1990 წლის დუბლინის კონვენციამ დაადგინა თავშესაფრის მინიჭების წესები. 1989 წლის დეკემბერში მიღებულ იქნა ქარტია ევროკავშირის მუშების ძირითადი სოციალური უფლებების შესახებ, რომლის თანახმად, ყოველ მომუშავეს ევროპის თანამეგობრობის ქვეყნებში უფლება აქვს თავისუფლად გადაადგილდეს ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის წევრი ქვეყნების მთელს ტერიტორიაზე. ამასთან, იგი ემორჩილება მხოლოდ იმ წესებსა და შეზღუდვებს, რომელიც აუცილებელია საზოგადოებრივი წესრიგის, საზოგადოებრივი უსაფრთხოებისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დასაცავად. ქარტიის თანახმად, გადაადგილების თავისუფლება უფლებას აძლევს მიგრანტებს თავისუფლად აირჩიონ დასაქმების სახე, ან პროფესია ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის წევრი ქვეყნების ფარგლებში.

შრომითი რესურსების საერთაშორისო მიგრაცია ინვესციონერული პროდუქციის მოცულობის ზრდას, მაგრამ მიგრაციისგან მიღებული სარგებლის გადანაწილება მეტად არათანაბრად მიმდინარეობს. იმ ნეგატიური შედეგებიდან, რომელიც შრომითი რესურსების მიგრაციას ახასიათებს, შეიძლება გამოვყოთ ის ფინანსური ტვირთი, რომელიც განვითარებული ქვეყნების ბიუჯეტს აწვება. ეს განსაკუთრებით ნათლად ვლინდება, როცა განვითარებული ქვეყნები გეოგრაფიულად ახლოს არიან შრომითი რესურსების ექსპორტიორ ქვეყნებთან. ამის ტიპური მაგალითია, მაგალითად, გერმანია და თურქეთი. მსგავსი სიახლოვე განაპირობებს არა მარტო ლეგალური, არამედ, არალეგალური მიგრაციის მასშტაბების ზრდას.

შრომითი რესურსების საერთაშორისო მიგრაციის თანამდევი პრობლემების სიმწვავემ განაპირობა მისი სახელმწიფო და სახელმწიფოთაშორისი რეგულირების მექანიზმების წარმოშობა. მე-18 საუკუნეში, ინგლისში მიიღეს კანონი, რომლის თანახმადაც, სამრეწველო წარმოების მუშებს ეკრძალებოდათ უცხოეთში ემიგრირება, ხოლო მე-19 საუკუნეში ევროპის მრავალმა სახელმწიფომ მიიღო კანონი, რომელიც ზღუდავდა ქვეყანაში არასასურველი პირების შემოსვლას. ამავე პერიოდში დაიწყო მიგრაციის მარეგულირებელი ორმხრივი კონვენციების მიღება, რომელთა ნაწილიც დღემდე მოქმედებს. სახელმწიფო რეგულირება სორციელდება ბიუჯეტიდან დაფინანსებული პროგრამებით, რომელიც მიმართულია უცხოური შრომითი რესურსების შემოსვლის შესაზღუდავად, ან მიგრანტების სამშობლოში დაბრუნების (რეემიგრაციის) სტიმულირებისაკენ. შრომითი რესურსების იმპორტიორი ქვეყნები თავიანთ იმიგრაციულ პოლიტიკას აგებენ ქვეყანაში შემომავალი, შრომითი მიგრანტების რაოდენობისა და ხარისხობრივი შემადგენლობის რე-

გულირებაზე. მიმღები ქვეყნების უმრავლესობა, იმიგრაციის რეგულირებისას ფართოდ გამოიყენებს სელექციურ მიდგომას. მისი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ სახელმწიფო არ აფერხებს იმ კატეგორიის მომუშავეების შემოსვლას, რომელსაც ქვეყანა საჭიროებს. სასურველი იმიგრანტების ჩამონათვალი განსხვავებულია ქვეყნების მიხედვით, მაგრამ, როგორც წესი, ისინი ქვემოთ ჩამოთვლილიდან ერთ-ერთ კატეგორიას უნდა მიეკუთვნებოდნენ, ესენია:

- მომუშავეები, რომლებიც მზად არიან მინიმალურ ანაზღაურებაზე შეასრულონ მძიმე, მავნე და დაბალკვალიფიციური სამუშაო;

- მშენებლები, დამხმარე მუშები, სეზონური, მუნიციპალური მუშები და სხვა;

- სპეციალისტები ახალი პერსპექტიული დარგებისათვის: პროგრამისტები, ვინრო სპეციალობის ინჟინრები;

- იშვიათი პროფესიის წარმომადგენლები: სურათების რესტავრატორები, ექიმები, ალმასების დამამუშავებლები და სხვა;

- მსოფლიო სახელის მქონე სპეციალისტები: მუსიკოსები, არტისტები, მეცნიერები, სპორტსმენები, მწერლები;

- მსხვილი ბიზნესმენები, რომლებიც თავიანთ საქმიანობას აგრძელებენ მიმღებ ქვეყნებში, ახორციელებენ ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის სტიმულირებას.

მიუხედავად იმისა, რომ დამსაქმებლებისთვის უცხოელი შრომითი რესურსების გამოყენება უმეტესად სარფიანი და მომგებიანია, სულ უფრო იზრდება დანოვლები პროფკავშირული ორგანიზაციების მხრიდან, რომლებიც სწორედ იმიგრაციის მასშტაბების გადიდებაში ხედავენ უმუშევრობის გადიდების მთავარ მიზეზს. სწორედ პროფკავშირული ორგანიზაციების ზეწოლის შედეგად გასული საუკუნის 70-იანი წლებიდან რიგმა ქვეყნებმა დაიწყეს იმიგრანტების უკან თავიანთ სამშობლოში დაბრუნების

აქტიური მხარდაჭერა. რეემიგრაციის ტრადიციულ სახელმწიფო ღონისძიებებს მიეკუთვნება:

- **რეემიგრაციის სტიმულირების პროგრამები.** ისინი მოიცავენ ღონისძიებათა ფართო წრეს, დაწყებული იძულებითი რეპატრიაციიდან, დამთავრებული იმ იმიგრანტებისთვის ფინანსური დახმარებით, რომლებმაც სამშობლოში გადანაცვლებს დაბრუნება, დასავლეთ ევროპის ისეთ ქვეყნებში, როგორცაა: გერმანია, საფრანგეთი, ნიდერლანდები მიღებულ იქნა რეემიგრაციის მასტიმულირებელი პროგრამები, რომლებიც ითვალისწინებდა დამატებითი შემწეობის გაცემას იმ იმიგრანტებისათვის, რომლებიც სამშობლოში დაბრუნებას გადანაცვლებდნენ. რიგ შემთხვევაში შემწეობა მაშინაც კი გაიცემოდა, როცა იმიგრანტი უბრალოდ შინ დაბრუნების სურვილს გამოთქვამდა. ამასთან, შემწეობის მიღების შემდეგ იმიგრანტს არ ჰქონდა უფლება დაბრუნებულიყო მიმღებ ქვეყანაში. შემწეობის გაცემა ხდებოდა იმ სახსრებიდან, რომლებიც აკუმულირებულნი იყვნენ სოციალური დაზღვევის, ან საპენსიო ფონდებში, იმ საწარმოებიდან მიღებული ანარიცხების საფუძველზე, რომლებიც ფართოდ იყენებდნენ იმიგრანტთა შრომას. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ბიუჯეტიდან გაცემული სახსრები იმიგრანტთა დაბრუნებაზე საკმა-

ოდ დიდი იყო, ხოლო რეემიგრაციის სტიმულირების პროგრამების ეფექტიანობა საკმაოდ დაბალი რჩებოდა.

- **იმიგრანტების პროფესიული მზადების პროგრამები.** ზოგიერთ ქვეყანაში (საფრანგეთი, გერმანია, შვეიცარია) მიაჩნდათ, რომ სამშობლოში იმიგრანტთა დაბრუნების სტიმულირება შესაძლებელი იყო მათი პროფესიული მომზადების დონის ამაღლების შემდეგ. ამ პროგრამების ლოგიკით, უცხო ქვეყანაში მაღალპროფესიული მომზადების მიღების შემდეგ იმიგრანტების შანსები სამშობლოში მაღალანაზღაურებად სამუშაოზე მიღებისას უფრო მაღალი იქნებოდა, რასაც ხელი უნდა შეეწყოს და დაეჩქარებინა სამშობლოში მათი დაბრუნება. მიუხედავად ამისა, იმიგრანტების ინტერესი ასეთ პროგრამებში მონაწილეობაზე საკმაოდ დაბალი იყო. ეს იმით იყო გამოწვეული, რომ უცხოეთში კვალიფიკაციის შექმნა სულაც არ ნიშნავდა სამშობლოში შესაფერისი სამუშაოს პოვნას. ამიტომაც, იმიგრანტების დიდი ნაწილი არჩევდა დარჩენილიყო უცხოეთში, ანუ განვითარებულ ქვეყანაში დასაქმებულიყო შედარებით დაბალანაზღაურებად სამუშაოზე, ვიდრე, რეემიგრირებულიყო სამშობლოში უკეთესი სამუშაოს პოვნის იმედით.

- **მასიური ემიგრაციის ქვეყნებისათვის ეკონომიკური დახ-**

მარების პროგრამები. განვითარებული ქვეყნები ხელშეკრულებას აფორმებენ შრომითი რესურსების ექსპორტიორი ქვეყნების მთავრობებთან, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნაში ხელშეწყობასთან დაკავშირებით და მომუშავეთა ნაწილის სამშობლოში დასაბრუნებლად. მსგავსმა საწარმოებმა შეიძინეს კოორპორაციების, ერთობლივი კომპანიების, სააქციო საზოგადოების ფორმა. შედარებით ფართო განვითარება ჰპოვა თანამშრომლობის ასეთმა ფორმამ გერმანიასა და თურქეთს შორის. რიგ შემთხვევაში, ახალი თურქული კომპანიები, რომლებიც გერმანული კაპიტალის საფუძველზე იქმნებოდა, არა მარტო რეემიგრირებული მიგრანტების მოზიდვის პუნქტები გახდნენ, არამედ, მათ მნიშვნელოვნად შეამცირეს თურქეთიდან გერმანიაში ემიგრაციის მასშტაბები.

შრომითი რესურსების იმპორტიორი ქვეყნების დიდი ძალისხმევის მიუხედავად, რეემიგრაციის სხვადასხვა პროგრამების განხორციელებას დიდი ეფექტი არ მოჰყოლია. მართალია, თავდაპირველად პროგრამების განხორციელების პირველ ეტაპზე რეემიგრირებულ მომუშავეთა რიცხვი იზრდებოდა, მაგრამ შემდგომ ეტაპებზე პროგრამების დაფინანსების შემცირების კვალობაზე მცირდებოდა ასევე რეემიგრირებულთა რიცხვიც.

ANNOTATION

THE SEPARATE ASPECTS OF REGULATION OF THE LABOR RECOURSES INTERNATIONAL MIGRATION PROCESSES IN EUROPEAN COUNTRIES

zurab laliashvili

In the modern society development of the social-cultural and productive activities also population and labor recourses removal process especially in huge quantities as within one country as well as among different countries represent one of the expressions of democratization and internalization processes. The greatest influence on increase of amount of labor recourses international migration has the process

of internalization of productivity in the world, also globalization and the processes of economical integration among the countries. It causes the systematization of international emigrational and labor recourses processes among countries and the necessity of its regulation that is mainly achieved by the way of realization of different kinds of programs, though they don't usually have desirable results.